

Pučko školstvo sibirjske općine između 1881. i 1886. godine

Rad obuhvaća razdoblje između 1881. i 1886. godine pučkog školstva sibirjske općine. Politička javna uprava u njemu vidi trošak i nepotreban broj pismenih osoba na tržištu rada. Učitelji na temelju postojećeg znanja traže nove pravce da bi olakšali sebi radne uvjete i popravili kvalitetu rada samih učenika i kreću od sebe. Potiču znanje i obrazovanje, daruju učenike s knjižicama, darovima za Božić i nude im stipendije. Plaće su im bolje u odnosu na razdoblje sedamdesetih, ali imaju više posla. S obzirom na okolnicu oriovačkog kotara škole na području sibirjske općine su bile uspješnije od većine te organiziraju stručne skupove za druge učitelje i nositelji su aktivnosti za učitelje oriovačke podružnice. Godine 1884. sve škole su se preimenovala i pojavljuje se škola u Gornjim Andrijevcima. Sibinj se zbog istospolnih škola i pčelinjaka razlikovao od ostalih sela u županiji.

Ključni pojmovi: pučko školstvo, Upravna općina Sibinj, stručno osposobljavanje i stipendiranje

Uvod

Sibirjsko pučko školstvo se razlikuje od ostalih po djelovanju školskog vijeća koje stvara dokumentaciju. Sibirjsko školstvo je dosta agilno te je sačuvana razmjerno raznorodna prosvjetna dokumentacija na lokalnoj razini, samoj općini, ali i prema višim upravnim tijelima poput podžupanijske vlasti, tj. kotarskog ureda u Oriovcu. Druga prednost je brojnost škola, učenika i učiteljskog kadra te njihova aktualizacija. Cilj rada je dokazati koliko je škola dobro radila s obzirom na uvjete rada i okolne škole na promatranom uzorku od 30 škola.

Temeljna promjena je bila u uvođenju školskog vijeća. U tek postavljenom razdoblju bana Mažuranića je bio izigran i diskriminiran tako da su učitelji tu imali simboličnu ulogu u samom odlučivanju. Financijska sredstva su bila problem te su opravdana procesom integracije Vojne krajine kada je lokalna uprava izravno uključena u pučko školstvo s financijskim obvezama. Disciplina učenika se stalno ponavljala kao problem jer se izbacivalo fizičko kažnjavanje, a dužim boravkom učenika, od redovnog, bi se zapravo kažnjavali učitelji.

Političari su u saborskim raspravama na pučko školstvo gledali kao na trošak i problem. „Iz univerze izlazi svake godine do 80 djaka, koji traže službe, a bude li

tako dalje išlo, to će dati najviše naprilike samoj vladi.³⁴ Prema stanju pučkih škola u Vojnoj krajini 1880.-1881. školske godine bilo je 64 škole za dječake i 71 za djevojčice, a 388 obospolnih. Tu se vidi koliko je Sibinj s dvije škole bio rijedak slučaj.³⁵

Pučko školstvo tog vremena ima najviše problema s materijalnim uvjetima, odnosom prema disciplini, odnosom prema novouspostavljenoj civilnoj vlasti zasnovanoj na lokalnoj općinskoj upravi. Rad promatra razdoblje školstva na području Upravne općine Sibinj (UOS) između 1881. i 1886. godine. Općina je dio oriovačkog kotara koji je dio Požeške županije. Primarni izvor je fond iz Državnog arhiva u Slavonskom Brodu, „Kotarski ured Oriovac II (1881.-1886.).“ Od literature je korišten rad Krešimira Škuljevića „Pučko školstvo slavonske Vojne krajine u sedamdesetim godinama 19. stoljeća na primjeru sibirinske općine.“ Naglasak je na upravnoj općini Sibinj, ali se razmatraju podaci za šire područje. Prvo pitanje koje se postavlja je brojnost učenika i školski standard nakon razdoblja bana Ivana Mažuranića. Zakoni školstva tog vremena su objedinjeni u djelu „Od protomodernizacije do modernizacije školstva tog u Hrvatskoj I.: Zakonodavni okvir“. Širi pogled na pučke škole Slavonije pružila je u radu Ivančica Marković.³⁶

Novi uvjeti koji nastaju u tom razdoblju su vezani uz dohodak bana Ladislava Pejačevića koji je zapravo povjerenik. Ta titula sama po sebi znači privremeno stanje i predstavlja stanovito razdoblje neizvjesnosti. To je zapravo bilo zbog nedovršenog posla oko sjedinjenja Vojne krajine. Objavljena literatura koja prati to razdoblje nije dala jasnu distinkciju s obzirom na prethodno razdoblje vladanja bana Ivana Mažuranića. Primjerice časopis „Napredak“ i sedmi svezak Antuna Cuvaja, „Građa za povijest školstva.“ „Napredak“ 1881. otvara nova pitanja vezana uz opetovnicu, ali i potrebu da odvoji u školstvu financijsku komponentu od odgojnog rada, kako oni navode „života u školi.“ Cuvaj navodi da je 1888. školstvo postalo tek jedinstveno s civilnom Trojednom kraljevinom.

Časopis „Napredak“ o učiteljima i njihovom doprinosu pučkom školstvu

Specijalizirani časopisi pomažu razvoju struke i rješavanju njihovih svakodnevnih problema. Osvrt na zakone, infrastrukturu i trendove u pučkom školstvu iznosili su učitelji iz cijele Hrvatske u časopisu „Napredak“. S ovog područja najviše se spominjao sibirinski učitelj Andrija Galić. Primjerice, bio je godišnji pretplatnik časopisa „Smilja.“³⁷ U rubrici koja se bavi osmrtnicama spomenut je učitelj Mirko Didović koji je jedno vrijeme bio učitelj u Sibinju, a u međuvremenu je radio i u okolici (Oriovcu i Brodskom Stupniku, Novoj Gradiški).³⁸ O tome se pisalo i u „Narodnim novinama“. Učitelj Galić i privremena učiteljica Emilija Ibišić dali su potporu Hrvatskom

34 „Pučko školstvo u proračunskoj razpravi hrvat. Sabora“, *Napredak*, broj 11., 10.4.1882., 4

35 „Stanje pučkih škola u bivšoj hrv.-slav. Krajini g. 1880/81.“, *Napredak*, broj 15., 20.5.1882., 9

36 Ivančica Marković, „Razvoj pučkih škola u Slavonskoj vojnoj krajini tijekom 18. i 19. stoljeća“, *Scrinia Slavonica*, sv.11, (2011), 79-96.

37 „Hrvatsko-pedagoškijsko-književni zbor“, *Napredak*, broj 6, 20.2.1882., 15

38 Dragutin Kaničar, „Dopisi“, *Napredak*, broj 18, 20.6.1882., 13

pedagogijskom književnom zboru.³⁹ Iduće godine se još više imena našlo u časopisu. Tako su 1884. članovi, koji svojim novcem doprinose radu, za navedeni pedagoški zbor bili: Andrija Galić, Mato Zdjelarević, Dragutim Šlivarić, Emilija Ibišić i Josip Matanović.⁴⁰ Iduće godine su otišli korak dalje i obje škole u Sibinju su postale članovi utemeljitelji tog zbora. Za to su dali 25 forinti, što nije bio malen iznos za narod.⁴¹ Učiteljica Emilija dala je potporu za „Hrvatski učiteljski dom“.⁴² O smrti Josipa Matanovića posvetio je jedan članak sibirski učitelj iz pijeteta prema njemu i njegovom radu. Preminuo je 27. veljače 1885. godine. Rođen je bio u Slobodnici i tamo je radio punih 27 godina. Bolest je bila kratkotrajna, a ispraćaj dostojanstven. „Sprovedu prisustvovaše mjestna školska mladež i mladež učiona sibirskih, obćinsko poglavarstvo i mnoštvo naroda. Na tužan poziv sakupi se lijepi broj sudrugova, kao: obće štovani ravnatelj u miru. Gabrić, zatim g. Tadić i g. Rukavina, građanski učitelji iz Broda te gg. učitelji oriovački, stupnički, slatinski i varoški.“⁴³

U procesu formiranja izvješća o radu gradiškog okružja za školsku godinu 1884.-1885. sudjelovao je i sibirski učiteljski kadar. Sibirjska škola bila je jedna od sedam na tom području koja je bila član pedagogijskog književnog zbora. Napravljena je učiteljska podružnica oriovačkog kotara tijekom 1885.-1886. školske godine. Prvi sastanak je bio početkom veljače. Formirana su tri učiteljska zbora sa sjedištem u Sibinju, Oriovcu i Novoj Kapeli. Do kraja školske godine bio je održan još jedan sastanak. Zaključci djelovanja te podružnice su integrirani u zapisnik oriovačke podružnice.⁴⁴

Sibinj je bio domaćin izvanredne sjednice oriovačkih učitelja. Na sjednici su bila održana dva predavanja učitelja Andrije Galića i Eveline Ibišić. Točan naziv predavanja nije poznat, ali je samo navedeno da su imali „praktična predavanja.“ Može se naslutiti da se radilo o predavanjima vezanima uz gospodarstvo, jer je Galić imao iskustva s pčelarstvom, a kod djevojaka se inzistiralo na poznavanju, barem osnova iz vrtlarstva, ako ne drugih predmeta specifičnih za djevojački uzrast tog vremena.⁴⁵ Mato Zdjelarević je također bio domaćin jednog takvog skupa u svibnju. Imao je predavanje na temu vezanu uz drugi razred o „računstvu.“ Ukupno gledano imati dva domaćinstva i tri predavanja, od četiri dostupna učitelja je iznimno značajno za to vremensko razdoblje. Tu se svakako vidi da se na školu u Sibinju mogao osloniti čitav učiteljski kadar od trideset učitelja, koji su radili na oriovačkom kotaru. Taj detalj potvrđuje statističke pretpostavke, tj. da su dva sibirjska učitelja među devet oriovačkog područja se prijavila na stručno usavršavanje iz vinogradarstva i pčelarstva. Navedene činjenice daju veću vjerodostojnost zaključku da su škole si-

39 „Hrvatsko-pedagogijsko-književni sbor“, *Napredak*, broj 6, 20.2.1883., 14

40 „Hrvatsko-pedagogijsko-književni sbor“, *Napredak*, broj 9, 20.3.1884., 14

41 „Hrvatsko-pedagogijsko-književni sbor“, *Napredak*, broj 15, 20.5.1885., 14

42 „Hrvatski učiteljski dom“, *Napredak*, broj 22, 1.8.1885., 14

43 Andrija Galić, „Dopisi“, *Napredak*, broj 10, 1.4.1885., 11-12

44 „Izvješće o radu učiteljskoga društva gradiškoga okružja u škol. godini 1884-1885“, *Napredak*, broj 31, 1.11.1885., 12

45 Jano Tomić, „Dopisi“, „*Napredak*“, broj 26, 1.11.1885., 12-13

binjske općine svrstavane u bolje škole područja. Oriovačko područje sadržavalo je škole na području Upravne općine Nova Kapela (Nova Kapela, Banovac, Gornji Lipovac, Dragovac, Srednji Lipovac, Seoce, Siče, Magić Mala), Upravne općine Oriovac (Oriovac, Oriovac II, Lužani, Buče, Živike, Drenovac), Upravna općina Kobaš (Kobaš i Kobaš II), Upravna općina Brodski Stupnik (Brodski Stupnik, Stari Slatinik, Kuti, Lovčići, Zagrađe), Upravna općina Bebrina (Bebrina, Šumeće, Dubočac, Banovec), Upravna općina Kaniža (Kaniža, Zbjeg) Upravna općina Sibirj (Sibirj, Slobodnica, Odvorci).⁴⁶

Globe učenika

Disciplina u učionama je izazivala često rasprave na brojnim učiteljskim skupštinama. Tema je bila aktualna i osjetljiva zbog više razloga. Problem Slavonske vojne krajine je bio još veći zbog nestanka „vojničkog života“ i uvođenja liberalnih odgojnih svjetonazora, kako u školi, tako i u društvu. Globa za učenike je bila točka prijepora starih uglednih ličnosti ruralnih krajeva i novih zamisli bana Ivana Mažuranića. Ideja je temeljena na prisili oko čega su se lomila koplja tadašnje suvremene psihologije. Nakon 1881. godine se nastavila bilježiti s jednakom revnošću, čak i boljom metodologijom zahvaljujući tiskanicama. Prema njima saznajemo da su sada globu za nemarnost učenika smanjili s jedne forinte na 20 novčića, eventualno 30, ali u iznimnim situacijama. Prvi dostupan izvor govori da se već do 15. listopada skupila prilična lista nemarnih učenika. Tako je u Sibirju neopravdano izostalo s nastave šest učenika i to 52 dana, Slobodnici 27 učenika i to 170 dana, Odvorci 12 učenika i to 100 dana.⁴⁷ Ukupno je izostalo 45 učenika 322 dana što je nešto više od sedam dana po učeniku na području općinskih škola. Ukori su dobili svi učenici koji su imali pet i više dana neopravdanog izostanka. Samo 12 učenika nije dobilo ukor. Po naseljima gledano najmanje je izostanaka bilo u Sibirju. Novčane kazne su dobila 34 učenika i to ukupno 6.9 forinti. Prijašnja analiza do 1881. je govorila da su u Odvorcima stvarali najveći otpor i to tradicionalno. Ovdje se pojavio novi fenomen, a to je Slobodnica.

Neopravdan izostanak učenika se nastavio evidentirati, ali uglavnom u listopadu. Prema njemu je 1883. neopravdano izostalo 38 učenika. U Sibirju je izostalo 12 učenika i to 91 dan, Odvorcima tri i to 31 dan, Slobodnici 23. Neopravdanih dana je bilo 238 i to 116 dana. Prosjek izostanaka po učeniku je iznosio 6.2 dana. Novčano je kažnjeno 25 učenika s 20 ili 25 novčića. Ukupna kazna je bila 5.6 forinti.⁴⁸ Usporedivši to s 1881. vidljiv je pozitivan pomak, ukupno gledajući. Manje je novca prikupljeno, manje izostanaka i to za 27% što je najvažniji podatak. Poseban odmak dogodio se u Odvorcima sa samo tri učenika koji su neopravdano izostali.

46 HR-DASB, KUO, kut 65., Izkaz učiteljskog osoblja za srpanj 1882., 24.6.1882.

47 HR-DASB, KUO, kut. 64., Popis izostanaka učenika 15.10.1881.

48 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Popis izostanak učenika, 15.10.1883.

Za ožujak 1886. postoje podaci samo za Sibinj, Slobodnicu i Odvorce. Gornji Andrijevići se više ne spominju. Izostanci su se ovaj puta pratili po dva tjedna. U ovom slučaju za drugu polovicu veljače. Prema njoj je izostalo 11 učenika. Sibinj jedan, Slobodnica jedan, a Odvorci 9. U Sibinju je izostanak za 93 dana, Slobodnici 112, a Odvorcima 584 dana od samog početka školske godine. Prema jednom učniku je prosjek više od 70 dana. Globa je iznosila 8.6 forinti. Kazne su sada bile još više te je najveća iznosila 1.5 forinti, dok su tri bile po jednu forintu.⁴⁹

Povodom izostanaka učenika oglasio se učitelj Mato Zdjelarević. On iznosi podatke da određeni učenici ne mogu u školu jer su bolesni, izlječivom prenosivom bolešću, ali ih nitko ne liječi. Fenomen liječnika je bio problematičan i u prethodnom razdoblju. Znakovita je činjenica da se o ovom problemu raspravlja na sjednicama općinskog vijeća te govori da je došlo do nove razine senzibiliteta općinskog vijeća prema pučkom školstvu i zdravstvu. To je mali, ali ipak postojan korak prema naprijed. Učitelji su očito bili dovoljno samouki liječnici da mogu procijeniti o kojim se bolestima radilo, ali naravno nisu imali mogućnosti i uvjeta da izliječe potrebne učenike. Dio izostanaka treba promatrati u svjetlu loše pokrivenosti s kotarskim liječnicima tog vremena. U sedamdesetima je bio samo jedan liječnik na području cijelog kotara, a u ovom razdoblju nema niti jedne njegove zabilježene intervencije. Opis bolesti spominje samo termin „trahoma.“⁵⁰ To je ponavljajuća infekcija tzv. „grubo oko.“ Bolest grubog oka koja u konačnici može dovesti do sljepoće.

Podaci iz 1885. su ponovno neočekivani. U svibnju te godine je izostalo ukupno 33 učenika. U Slobodnici je izostalo pet učenika, Odvorci 25, Sibinj jedan i Gornji Andrijevići dva. Novčane kazne ovaj put su bile između 30 i 80 novčića.⁵¹ To je bila jedna od spominjanih rubrika. Ukupno su bile tri rubrike u ponudi „bolest“, „nemarnost“ i „zapreka.“ Bez obzira o kojem se razlogu isprike radilo, svaki neopravdani izostanak je bio jednako sankcioniran, prekršajem i podnošenjem prijave kotarskom uredu u Oriovcu. Razlika s obzirom na neki susjedni kotarski ured, primjerice Garčin, je bila u tome što je oriovački potvrđivao odluke pojedinih školskih vijeća. Garčinski si je uzimao mogućnost ispravljanja pojedinih neopravdanih izostanaka te ih preoblikovao ili potpuno izmijenio.

Učiteljski kadar, stručno osposobljavanje i plaće

Učiteljski kadar je bio definiran velikim dijelom političkim odlukama o zapošljavanju i premještanju pojedinih učitelja. Negdje je bio problem deficitarnosti, primjerice učitelja hrvatske nacionalnosti (kao u Istri). Istaknuti učitelj sibinjskih škola je svakako bio Andrija Galić rođen 29.11.1851. u Virju. Postao je učiteljem 1872. godine u Kozuricah. Vrlo brzo je bio premješten u Orubicu te je 1880. došao u Sibinj po vlastitijoj želji. U struci je imao 9 godina iskustva. Godišnje je prihodovao 400 fo-

49 HR-DASB-90, KUO, kut. 69, Popis nemarnih učenika, 19.3.1886.

50 HR-DASB-90, KUO, kut. 69., izvadak mjesnog vijeća, 29.11.1883.

51 HR-DASB-90, KUO, kut. 68., Popis nemarnih učenika, 15.5.1885.

rinti, uz dodatak na radno iskustvo od 10%. Kao pisani paušal je dobivao šest forinti te za službu orguljara 60 forinti. Završio je trivijalnu školu u Virju, dvije niže realke i trogodišnji tečaj. Poznavao je njemački jezik.⁵² Marko Crnac je bio pomoćni učitelj. Godine 1847. je određen za selskog učitelja, a 1872. za pomoćnog učitelja. Rođen je 12. studenog 1832. godine. Imao je 16 godina radnog iskustva. Kao vojnik je obavljao dužnosti razvodnika, desetnika i vodnika. Ukupno je imao 28 godina iskustva s primanjima od 210 forinti. Svirao je orgulje, sudjelovao u tromjesečnom tečaju tijekom razvojačenja, gotovo svake godine u Novoj Gradiški, ali na vlastiti trošak.⁵³ Josip Matanović je rođen 29. listopada 1833. godine. Ukupno je imao 21 godinu radnog iskustva. Godišnjih prihoda je kaže imao 350 forinti, uz pisarič paušal od 6 forinti, 6 forinti za drva. Bio je osposobljen za trivijalnu učionu u Sibirju i tromjesečni učiteljski tečaj u Novoj Gradiški.⁵⁴ Učiteljski kadar se ubrzo mijenja. Evelina Prizrić se udala i postala je Varga. Nju je zamijenio pomoćni učitelj stanoviti Gustović. Godišnju stipendiju od 200 forinti je zatražila Anka Didović, učiteljska pripravnica II. Tečaja. Molba je poslana u Oriovac.⁵⁵ U Odvorce dolazi Mato Zdjelarević. Dolazi i do novih kadrovskih promjena tako da je pomoćnog učitelja u toj školskoj godini 1884./1885. zamijenila „učiteljka“ Emilija Ibišić.⁵⁶ U srpnju 1886. je otišla učiteljica i došao je pomoćnik Marko K. Osnovica plaća općinskih učitelja, kojih je bilo četiri, bile su 36.66 forinti. To je bilo za učiteljski kadar u Sibirju: Andriju Galića i Evelinu Prizrić. U Slobodnici je Josip Matanović imao 29.16, dok je Marko Crnac, vjerojatno kao pomoćnik imao 17.5 forinti. Za nadzornika učione je izabran Mato Kovačević.

Čini se da su učitelji ovog područja pokazivali više interesa za nova saznanja. Tijekom siječnja 1883. učiteljima je ponuđena stručna dodatna razina znanja iz novih predmeta. S područja kotara, od 30, koliko ih je bilo, javilo se samo 9. Od sibirjskih učitelja javio se Andrija Galić, za pčelarstvo i Matija (do sada je pisalo Mato) Zdjelarević za vinogradarstvo i stočarstvo. U tom smjeru su bile i odluke općinskog vijeća koje su spominjale gradnju svinjca i kokošinjca kod škola u Sibirju i Gornjim Andrijevcima.⁵⁷ Od ostale problematike navodi se u kolovozu 1884. manjak prostora u školi u Slobodnici i povećanje prostorija za barem dva metra dužine. Također slobodanski učitelj inzistira na karti Europe. Kotarski ured je dobio izvješće u veljači 1885. o stanju školskih zgrada i uočeno je uredno stanje; za potrebne manje popravke svih školskih zgrada navedeno je samo 130 forinti.⁵⁸

Čak 21 učitelj oriovačkog kotara je u kolovozu 1881. napravio između 60 i 104 dodatna kilometara, ovisno o kojoj se općini radilo. Dokument ne spominje svrhu putovanja, ali potvrđuje da se radilo o izvanrednoj situaciji, jer u suprotnom bi bili uračunati dodaci na plaću u redovitoj tablici na mjesečnoj bazi kotarskog područja.

52 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Izkaz sposobnički i službovnički Andrije Galića, 10.12.1881.

53 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Izkaz sposobnički i službovnički Mate Crnca, 14.12.1881.

54 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Izkaz sposobnički i službovnički Josipa Matanovića 10.12.1881.

55 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Molba za godišnjom stupendijom KUO, 24.8.1882.

56 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Izkaz učiteljskog osoblja, veljača 1884.

57 HR-DASB-90, KUO, kut. 68., Izvadak mjesnog školskog vijeća, 15.10.1881.

58 HR-DASB-90, KUO, Izkaz o stanju školskih zgrada, 20.2.1885.

Za to su ukupno dobili 159 forinti. Većina toga je zapravo isplaćena, a dio su još potraživali. Dodatni novac se odnosi na dio učiteljskog osoblja koji je bio agilniji. Godina 1882. je ukupno bilo 30 učitelja na području oriovačkog kotara. Osam njih su bili pomoćnici, ostali su bili osposobljeni. Na mjesečnoj bazi za plaće im se isplaćivalo 908 forinti. Prethodno razdoblje, do 1881., je imalo jedan izuzetak, učitelja u Oriovcu koji je imao znatno veću plaću, 50 forinti. Ovdje je najveća plaća iznosila 41.2 forinte i imala su ga tri učitelja: Nova Kapela, Kobaš i Bebrina. Dodaci su bili isti: stanarina i godine radnog iskustva, a 0.5% je išlo za učiteljsku knjižnicu. Do kraja školske godine 1884. se povećavao temeljni iznos isplate plaća na 1016 forinti, a ukupan broj učitelja se popeo na 33.

Mjesno školsko vijeće i njihova obrana obrazovanja u javnoj upravi

U školama su djelovala školska vijeća. Njihovi članovi su bili: predsjednik školskog vijeća slobodanski župnik Dragutin Šlivarić, učitelji Galić, Matanović i općinski vijećnik Vargašević. Tajnik vijeća je bio sibirski učitelj Andrija Galić. Odsutni su znali više puta biti načelnik Gašpar Ibrišimović i vijećnik Mato Kovačević.

Vijeće je bilježilo loše stanje opremljenosti škola. Sredinom kolovoza je mjesno školsko vijeće imalo potraživanja prema UOS. Informiralo se upravno tijelo o stanju u školstvu na području općine i izvijestilo da nije dobilo uopće „gospodarskog oruđa“ i „učila“. Školske ploče u Odvorcima i kod djevojačke u Sibinju su malene za svakodnevni rad. Traže da se barem postojeće ploče iscrtaju. Vijeće zaključuje da na nijednoj školi nije bilo značajnije rekonstrukcije ili temeljitije gradnje novih zgrada.⁵⁹ Završni ispit se prebacio na početak kolovoza (8. i 9.) što do tada nije bio običaj. Krajem iste školske godine školska blagajna je bila prazna. Imala je 12 forinti gotovine, iako je potraživala 87 forinti.⁶⁰ Studeni je na brzinu došao, a odgovora od UOS o potraživanjima školskog vijeća nije bilo. S dobrom namjerom je krenuo Marko Crnac iz Odvoraca i molio dopuštenje isti općinski ured da svojim sredstvima kupi školski sat i gospodarska oruđa te se kasnije namiri iz školske blagajne, kako omogućuje postojeći propis.⁶¹ Školsko vijeće ima drugačiji podatak, ono kaže da je odvorački učitelj samostalno kupio navedene stvari bez dozvole vijeća pa onda tražio dozvolu. Sat je bio jako važan i izvan učione. Nije uobičajeno da se toliko pozornosti u pisanoj dokumentaciji posvećivalo jednom detalju, iako je sat bio važan u učionici zbog organizacije vremena. Sada su uloge drugačije, ali je tema bila ista (druge sobe raspravljaju o njima važnoj temi, ali s istim rezultatom). Član školskog vijeća Galić je tražio novac za popravak sata, kojeg je napravio urar po njegovom nalogu.⁶² Sat je izgleda bio jako važan učiteljima te su ga na vlastit trošak nabavljali i održavali. Popravak nije bio nimalo jeftin i iznosio je 2.5 forinti. O novoj praksi korištenja

59 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Mjesno školsko vijeće, 14.8.1882.

60 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Pripisci, Marko Crnac o kupovini školskog sata, 25.11.1882.

61 HR-DASB-90, KUO, kut 66., Mjesno školsko vijeće Sibinj, 17.2.1882.

62 Isto

sata, raspravljalo se u tadašnjem pedagoškom tisku. Većinom su to bili pozitivni komentari, ali se isticao i novi problem „zvona“ prije nego se stigne dovršiti gradivo.

Tablica 1. Stanje školske zaklade Sibinj, 1882. godine

Izkaz o stanju mjesnih školskih zaklada koncem siječnja 1882.						
Mjestno školsko vijeće	U gotovu novcu	Državnih obveznica	U štedionica 5%	Na tražbini	Depozita	Ukupno
Sibinj	83.18	4700		196.76		6387.34

Izvor: HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Izkaz o stanju mjesnih školskih zaklada koncem siječnja 1882., 8.3.1882.

Predsjednik mjesnog školskog vijeća 1883. postao je načelnik Gjurčević. Dopisi ne spominju posebno tu promjenu. Među prvim odlukama u tome razdoblju je bila težnja za stvaranjem pčelinjaka kod dječачke učione, za kojeg se već nadalo da će biti gotovo do kraja školske 1882./3. godine. Do školske 1880.-1881. bilo je samo 54 pčelinjaka u Hrvatskoj i Slavoniji. Učenici su dobivali besplatne „udžbenike.“ Među udžbenicima su bili: Katekizam za II razred, Katekizam za III i IV razred, Biblička povjest, Apostoli i evangjela, Početnica, Bukvar, Čitanka za II razred, Čitanka za III razred, Čitanka za IV razred, Njemačka početnica, Početnica slovnica I dio, Praktična slovnica II dio, Njemačka čitanka I dio, Njemačka čitanka II dio, Prva računica, Druga računica, Treća računica, Četvrta računica, Mali katehizis, Srednji katehizis, Kratka svjetska historia, Časoslov i Crkveno pjevanje. U tom smjeru bi trebalo tražiti realne osnove. Udžbenici i predmeti nisu jednoznačni, uzmemo li u obzir svjedodžbu učenika koji su imali pregled stanja u novoj kalendarskoj godini. Ovdje ima mnogo udžbenika, ali ima malo predmeta, tj. manje nego je naznačeno na popisu predmeta iz svjedodžbe. Izgleda su se stvari i tu mijenjale u dogovoru s nastavnicima i realnim stanjem.⁶³ Djevojačka učiona je imala šest učenica s državnim „udžbenicima,“ Slobodnica sedam, a Odvorci šest. Brojke su skromne, s obzirom na sedamdesete, ali ipak postoji socijalna osjetljivost za najpotrebnije. Za detaljni pregled stanja oko naručivanja i kupovine „udžbenika“ tijekom sedamdesetih do 1886. potrebno je pogledati iskaze garčinskog i oriovačkog kotara. Njihovi fondovi su sačuvali detaljni presjek koji sadrži 70 škola. Analiza opsega „udžbenika,“ njihove cijene i konačnog broja, daje nove zaključke s obzirom na relevantne.⁶⁴

Tablica školskih zaklada cijele općine govori da je stanje uistinu skromno, s obzirom na ukupno stanje. Ukoliko promatrano cijeli oriovački kotar dolazimo do toga da je u gotovini na raspolaganju bilo 604 forinte, državnih obveznica 29.500, privatnih 18.226, u štedionici 1.875 te je ukupno bilo 53.127 forinti. Kada su u pitanju ostale općine, najviše gotovine je imala Bebrina i to 307 forinti. Kada već nije bilo moguće zadovoljiti veće potrebe učitelj Galić je molio da se vrijeme prije početka

63 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Izkaz primljenih knjiga, 21.2.1883.

64 Vidi više: HR-DASB-90, KUO, 32, Izkaz potrebnih školskih knjiga za 1879./1880., 26.4.1897., HR-DASB-90, KUG, 1, 1.1874. Trnjani; Ergotić; HR-DASB-90, KUG, kut 5, Narudžba udžbenika za garčinski kotar 23.3.1873.

rujna iskoristi za ličenje učiona i ispravljanje „ostalih mana i lošina.“ Vjerojatno se mislilo na oštećenja u unutrašnjosti koja se mogu jednostavno sanirati, poput šaranja i slično. Konstantna komunikacija s općinskim uredom je imala pozitivne rezultate, u određenoj mjeri. Tako je intervenirala UOS i oličila sobe, oprala prozore, pod, klupe, vrata te su školske ploče premazane novim crnim premazom, gdje je to potreba zahtijevala. Potraživanja za klupama nisu bila bez razloga. Nakupljanjem učenika koji idu u opetovnicu i ponavljaju više puta isti razred dolazilo je do nagomilavanja. Naziv škole tada je značio jednu sobu. Tako se stvorio problem u Slobodnici da je bilo 12 klupa (idealno mogu sjediti četiri učenika po klupi što je 48), a ukupno je bio prijavljen 71 učenik. Postojeća situacija nije bila uobičajena pa se povela rasprava o tome. Soba je bila duga sedam metara i 27 cm, a široka 6 metara i 25 cm. Ovom prigodom saznajemo inventar stvari u samoj učionici. Navodi se trpeza, ormar, peć, tabla i računalo. Ovdje učitelj smatra da bi u svaku klupu moglo sjesti pet učenika. Prilikom procjene da u nju sjedne šest učenika svakom učeniku preostane 39.5 cm prostora za sjedenje i aktivno praćenje nastave. Poznajući dotadašnja saznanja razvoja čovjeka taj je prostor dostatan za dijete od tri godine. Učitelj rješenje vidi u proširivanju prostorije za još tri metra. Problem učitelj vidi u lakšem ritmu napredovanja učenika, tj. veći dio očekivanog ponavlja razred. Tako je u posljednje četiri godine od 62 učenika napredovalo 36, tj. „uškolovano,“ a ponavljalo ih je 26. Tu treba tražiti višak učenika i posljedice koje su proistekle iz toga.

Novac školske zaklade koji se nalazio u Oriovačkoj štedionici morao se prebaciti u Zagrebačku štedionu. Tablično je bilo sve više rubrika za njenu evidenciju, ali kada se podvuče važno je koliko je bilo u gvozdenom općinskom sefu, koji se omiljeno zvao „Werthajmova blagajna,“ a to je bilo 129 forinti, što je ipak više od tri forinte prvog perovođe školskog vijeća Stjepana Koceljevića, koji se sedamdesetih na učiteljskim skupštinama borio da bilo što dobije. Očigledno se školska zaklada u tom razdoblju poistovjećivala sa školskom globom. U nekim školskim dokumentima se ti termini spominju kao sinonimi. Tadašnja kamata u Oriovačkoj štedionici je iznosila šest posto. Za novu školsku godinu 1886./1887. vrijedila su nova pravila. U tom razdoblju dolazi do financijskog sjedinjenja Trojedne kraljevina, ali je školstvo i dalje ostalo izdvojeno. Nastaju novosti po pitanju narudžbi udžbenika. Udžbenici za školu su se naručivali iz Beča i Zagreba. Za to su se snosili određeni troškovi željezničkog prijevoza. Poznata je filozofija željeznica tog razdoblja, a ovaj primjer zorno potvrđuje da je željeznica u Hrvatskoj služila interesima Budimpešte. Poštarina za udžbenike iz Zagreba se plaćala 13.16 forinti, a iz Beča 8.39 uz još neke troškove (dostave od kolodvora do zgrade 1 forinta, prijevoz iz zgrade u Novoj Gradiški u Oriovac pet forinti). Ukupni troškovi su tako iznosili 29.03 forinte. U tom trenutku je to podijeljeno po svakoj općini tako da je svaka škola platila 4.15 forinti. Tablica je nezahvalno napravljena, ali se iz nje vidi da su dobili 25% popusta. Bacimo li pogled na Sibinj brojke variraju ovisno o samom udžbeniku. Navedimo samo Računice za primjer (udžbenike iz matematike). Za prvi razred 30, za drugi razred 50, za treći razred 26, za četvrti razred 27 komada. Analitički pristupajući brojkama i poznatim

podacima o broju učenika vidimo da su manje brojke u pitanju. Pogotovo ako se uzmu u obzir nabave udžbenika tijekom sedamdesetih godina (386 komada, 1880.). Međutim, slični su bili odnosi i u drugim školama.

Pedagoški standardi i uspjesi učenika između 1881. i 1886. godine

Tablica 2. Svjedodžba drugog polugodišta, 1881.

Izkaz ispitnog izvješća drugog poleća školske godine 1881.		
Razredni odjel	III	II
Tekući broj glavnog imenika	1	2
Prezime i ime	Tuković Ilija	Janković Kata
vjera	Rkt	Rkt
doba	11.7.1869.	15.4.1870.
Rodno mjesto	Slobodnica	Slobodnica
Domovina	Slavonija	Slavonija
Poljeće	II	II
Koliko je dana iz škole izostao	31	41
Kako je dakle školu polazio	Nemarno	Marljivo
Vladao se je	Prikorno	Kako valja
vjeronauk	Dobro	Dobro
čitanje	Nedovoljno	Dovoljno
slovnica	Nedovoljno	Dovoljno
Ustmeni i pismeni	Nedovoljno	.
Njemački jezik	.	.
Iz zemljopisa i povjestnice	Nedovolj.	.
Iz prirodnih znanosti	Nedovolj.	.
Računstvo	Nedovolj.	.
Geometričko oblikoslovlje i risanje	.	.
Pisanje	.	.
Gospodarstvo	.	.
Pjevanje	Nedovolj.	.
Gimnastika	Nedovolj.	.
Žensko ručno djelo	.	.
opaska	Buduć da su mu dva brata kao vojnici od kuće otišli, otac bolešljivo nije kadar bio troje nejake djece kruhom hraniti	Pošto je već četiri godine školu pohađala te radi nedovoljnoga napretka u nauci zapela u treći razred predložen je nesposoban

Izvor: HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Izkaz izvješća mjestnog školskog vijeća, 10.10.1881.

Prvi o pedagogiji počeo je pisati Stjepan Basariček. Daje osnovne upute učiteljima u smislu discipline i pristupa u radu gdje nije naglasak na sadržaju i nastavnim sredstvima i pomagalicama.⁶⁵ Svjedodžba učenika pokazuje razvoj školstva u teoretskom

65 Više o tome vidi u: Stjepan Basariček, *Kratko izkustveno dušoslovlje* (Zagreb: Hrv.pedagogijsko-književni sbor. 1882.); Stjepan Basariček, *Pedagogija I. dio: Uzgojoslovlje* (Zagreb: Hrv.pedagogijsko-književni

smislu. Od same trivijalne škole, koju su prije 10 godina predstavljali isluženi vojnici je ostvarila veliki pomak naprijed. To najbolje potvrđuje 14 predmeta iz kojih su učenici bili ocjenjivani. Ovaj primjer možda nije najbolji jer se ne radi o uzornim učenicima u svemu, ali pokazuje stvarno stanje iz više perspektiva promatranja. Vojska je mjesnom stanovništvu davala perspektivu u bolju budućnost i svi koji su 200 godina bili graničari nadali su se tome i dalje (između 1701. i 1881. godine). Tako su ostali bez oslonca i morali tražiti druge opcije za vlastitu karijeru. Stanovita nesigurnost im je zapravo predstavljala kreativnost i napredak s novim tržišnim odnosima. Iskaz potvrđuje da učenici nisu morali poznavati sve predmete, ali i da su išli u nju više vremena nego se pretpostavljalo, kako bi savladali potrebno gradivo. Socijalna komponenta je bila prisutna, te se unatoč lošijem uspjehu znalo sugerirati da se učeniku omogući pozitivan kraj pojedinog razreda, uz pretpostavku da je vladanje bilo „prikorno.“

Unatoč pravilima struke, na terenu su se donosile odluke koje su najbolje za odgojno obrazovni proces. Predsjednik vijeća je predložio da se svi učenici koji su već šest godina u redovnoj nastavi i ne polučuju očekivane rezultate puste s pozitivnom ocjenom na kraju školske godine jer će njihov ostanak biti bez rezultata. S područja općine je bilo pet takvih učenika.⁶⁶

Knjige gospodarskog šumarskog učilišta u Križevcima su bile odredbom zemaljske vlade odabrane kao nagrada za školsku mladež.⁶⁷ Istodobno je učitelj iz Slobodnice potraživao drva za učionu, koja su kasnila tri godine, u iznosu od šest forinti. Svake godine je nedostajao dio i nakupilo se, pa krenimo redom: „obćinski ured u Sibinj 1 hvat i 1 ½ cipele, zatim od godine 1882. i 1883. duguju žitelji sela Slobodnice 2 hvata i 1 ½ cipele, a pristojba školskih drva za godinu 1884. ostala je namirito dvie hvata i 3 cipele.“⁶⁸ Željelo se na razne načine potaknuti uzornost učenika. Tako je došlo do ideje božićnog darivanja učenika novcima iz školske zaklade. Dio novca je bio predviđen za uvezivanje učiteljskih knjiga.⁶⁹ Ideja je bila dobra, ali je trenutak bio loš. Naredba je o tome stigla u travnju, a zapisnik je datiran s 8. prosincem. I nastavila se komunikacija s Oriovcem i njihovim uredom oko nabavke knjižica za Božić: Oriovac je očekivao odluku u Sibinju, Sibinj nije imao zajednički zaključak za podnijeti Oriovcu.⁷⁰ Rasprava se proširila i ista su pitanja iz Oriovca slali u Kobaš i Novu Kapelu tijekom veljače. Navedeno sugerira samo da pitanje nije bilo regulirano na očekivan način.

Znanje se i dalje poticalo. Prvenstveno državnim stipendijama, njih nije bilo mnogo, ali su iznosi bili dostatni (uglavnom 200 forinti). Za područje Slavonske Vojne krajin (nekadašnje) formirala se posebna stipendija za gospodarsku i šumarsku struku.⁷¹

sbior, 1877), Stjepan Basariček, *Pedagogija II. dio: Obćeobukoslovje* (Zagreb: Hrv.pedagogijsko-književni sbior, 1882).

66 HR-DASB-90, KUO, Izvadak iz zapisnika gore pomenutoga školskog vieća, 31.10.1881.

67 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Izvadak mjesnog školskog vieća Sibinj, 3.5.1883.

68 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Obća pučka učiona u Slobodnici, 30.5.1883.

69 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Izvadak školskog vieća Sibinj, 28.12.1882.

70 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Pripisci, božićne nagrade učenicima KUO, 24.1.1883.

71 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Natječaj za stipendije, 2.8.1885.

Općinsko vijeće je u svibnju 1886. raspravljalo o slanju „pitomca,“ na temelju općinske stipendije, u ratarnicu (poljoprivrednu školu) u Požegu. Prijedlog je nažalost odbijen ali sve više otvara temu stipendija i to je novi prostor kojeg učenici mogu koristiti ravnopravno s ostalim učenicima iz Trojedne kraljevine.⁷² Korak prema naprijed potvrđuju pozivnice za razne događaje. Ovaj put je bila u pitanju gospodarska izložba u Budimpešti. Gospodarske izložbe tog vremena su bile statusni simbol svih viđenih nacija i onih koji to žele postati. Moda po tom pitanju je započeta u Londonu u Kristalnoj palači 1851. godine, koja se smatra prvom svjetskom izložbom. Poslane su pozivnice s točnim propozicijama, tko i kako može sudjelovati u njoj.⁷³

Školska i općinska administracija

Djelovanje svake škole pratila je znatna administrativna djelatnost, a o njoj djelomice saznajemo iz inspekcije provedene 1883. godine. Kotarski izaslanik, je prvi put iskoristio svoju mogućnost nadzora kao predstavnik uprave na lokalnoj razini, barem za područje UOS u studenom 1882. godine. Kao takav je napravio nadzor nad općinskim uredom i školama u Sibirju. U tom pogledu je uočio na određene nedostatke koji su odmah uklonjeni. Pokazalo se da je utjerivanje školskog nameta predstavljalo značajan problem. Treba istaknuti da je prilikom pregleda kotarski nadzornik pregledao u istom mahu i škole u Starom Slatiniku (gdje je bilo upisano 34 učenika) i Brodskom Stupniku (gdje je bilo upisano 54 učenika).⁷⁴ Iste godine je namet trebao iznositi 1.742 forinte, utjerano je 421, a zaostatak je bio 1.324 forinte. Kamate su iznosile 70 forinti. Vrijedi istaknuti zgodan podatak. Promatrajući statistiku Upravne općine Sibirj 1882. u općinskom uredu je uruđbirano 2.135 dokumenata. Statistički promatrajući to je 7.17 dokumenata dnevno (300 dana godišnje), da su uvedeni u službeni arhivu. Općina je imala ukupnog nameta za tu godinu 5.666 forinti, od čega je 2.125 bilo prijašnjeg nameta. Utjerano je ukupno 2.548 forinti, a ostatak je bio dug.⁷⁵ Od obvezne upravne administracije za vođenje općine imali su: poštansku i dostavnu knjigu, proglašnik, propisnik o porezu za selo, osobni porezni propisnik i plaćevnik, dnevni popis, blagajnički dnevnik, skrižaljka o raspisu dužnosti na vojničkoj sposobnosti. U toj kategoriji su se nalazile naznake za odkup selske rabote, zaostatak školskog nameta, zaostatak bolničkog nameta, zaostatak mrsunjeske ustave, crkvenog nameta, šlivarine od 1878., zakupnina za prodana općinska zemljišta, grčko istočni parohijal za parohiju Brod, školska kamata, crkveni kamata, zaostatak ovrhe državnoga poreza 1872.-1878., uredovna knjiga i zapisnik općinskoga vijeća.

72 HR-DASB-90, KUO, kut. 69., Izvadak općinskog vijeća, 25.5.1886.

73 Vidi više: Ana Anić-Ivičić, „Velika svjetska izložba 1851. godine“, *Rostra*, 2009.88-106; Lara Slivnik, „Joseph Paxton: Crystal Palace 1851-1854-1936 The impact of Architectural Competition, Prefabricated Structure ond New Type of Public Space“, *Prostor*, 2004., 47-64.

74 Novosti se događaju vrlo brzo nakon tog nadzora. Škola u Sibirju su ujedinjene i dolazi do novog nazivlja. Tako nastaje 1. listopada 1884. Dvorazredna spolno mješovita škola. Škola je djelovala u Sibirju i postojala je područna u Gornjim Andrijevcima. Druge dvije (Odvorci i Slobodnica) su prozване Jednorazrednom spolno mješovitom; Hr-DASB-90, KUO, kut. 68., Izkaz mjesnog školskog vijeća, 7.10. 1884.

75 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Nadzor dokumentacije kotarskog izaslanika UOS i školama u Sibirju, 26.11.1882.

Kada je u pitanju dječaćka učiona u Sibinju onda je bila s nešto manje obvezne administracije. Pratilo se zdravstveno stanje učenika (ispričnice), higijena škole, stanje s nastavnim sredstvima, stanje s pisaćim materijalom koji je nabavljen bio za sve općinske škole kod istog trgovca iz Zagreba (za 91 forintu). Inventar školskih knjiga i ogrjevnih drva (89 ½ hvati je bilo preporučeno). Školski vrt je bio djelomično u funkciji, tj. zvali su ga pokusni vrt. Pokušalište je bio drugi onovremeni naziv. Isti termin se odnosio na dio školskog vrta koji je služio za umnožavanje bilja. Fizički se nalazio uz djevojačku, a ne dječaćku učionu. Gombalište „neobstoi“ navodi se. Pretpostavlja se da se mislilo na igralište za tjelesni prema tadašnjim propozicijama struke. Školska knjižnica je bila uredna. Dječaćka učiona je imala 63 učenika, a 60 ih je bilo prisutno prilikom pregleda kotarskog nadzornika.⁷⁶

Kod djevojačke učione je bilo 65 učenica, a prisutno 59. Od potrebnog pisaćeg materijala bio je dostupan samo onaj za četvrti razred. Za drva je bilo predviđeno 11 hvati te je općinski bilježnik rekao još jedan hvat dodati. Zdravstveni uvjeti učenica su bili pozitivni. Učiteljica je imala zaostataka s upisima u pedagošku dokumentaciju. Naime, imenik je bio ispunjen i trebao se nabaviti novi. Jedan prozor se nije mogao zatvoriti, pisaći stol, misli se na katedru učiteljice, je bio bez ključa i nije se mogao zaključati te su na ormarima bile pokvarene brave. Za peć se primijetilo da slabo grije i da bi to moglo biti bolje. Školski vrt je bio ograđen od parka. To nam ujedno otkriva njegovu lokaciju čime znamo da se nalazio uz sami potok u naselju. Iako se smjer tog potoka mijenja prije Drugog svjetskog rata. Problem sa stočnim fondom u blizini još nije bio riješen te su još uvijek postojale štete na sadnicama.

Zaključak

Novo povijesno razdoblje u povijesti pučkog školstva, između 1881. i 1886., pokazuje da učiteljstvo na postojeće znanje u struci pristupa s manje opreza. Tako se manje dokumentacije posvećuje stvarima na kojima se temeljilo školstvo u prethodnom desetljeću. Treba se okrenuti novostima. To svakako ostavlja trag na učenicima, administraciji i suradnji s okolinom. Druga novost predstavlja stručno osposobljavanje nastavnika za gospodarske predmete. Treću novost predstavlja formiranje učiteljske skupštine oriovačkog područja gdje je kadar iz sibinjskih škola imao zapaženu ulogu. Četvrta novost je rasprava o bolestima koju izvrsno stavlja na dnevni red Mato Zdjelarević. Nazivlje škole koje je novo stavljeno 1884. govori da se teži novom načinu formiranja školstva. Novi pristup potvrđuje i posjet kotarskog nadzornika zajedno sa školama u Starom Slatiniku i Brodskom Stupniku. Raspon plaća je bio veći nego prije, tj. više učitelja oriovačkog kotara je bilo pomoćni, a ne pravi učitelj. Plaće su se povećale te su ovisile o stanovitom doplatku, svojevršnom stručnom znanju. Neki su učitelji znali njemački, drugi su poznavali orgulje, treći su bili tajnici školskih vijeća i tako si povećavali ukupne prihode. Prvi sačuvani imenik se nalazio u

76 HR-DASB-90, KUO, kut. 66., Nadzor dokumentacije kotarskog izaslanika UOS i školama u Sibnju, 26.11.1882.

Slobodnici iz 1885. godine. Sačuvana je svjedodžba u Sibirju. Predmeta je mnogo i kriterija. Spominjanje škole u Gornjim Andrijevcima je novost, jer nije nigdje zabilježeno njeno funkcioniranje tijekom barem dvije školske godine. Zapisnici školskih vijeća govore o nastavnim i infrastrukturnim potrebama. Sudjelovanja nastavnika u osnivanju novih udruženja potvrđuju da su škole sibirjske općine u tom razdoblju bile bolje od škola iz svoje okolice, tj. kotarskog područja. Njeni učitelji su pretplatnici pedagoških časopisa, osnivači pedagoških i učiteljskih udruženja. Učitelji su bili priznati u sredini rada, jer su njihove sahrane bile medijski popraćene (Evelina Prizrić, Josip Matanović i Mirko Didović).

LITERATURA

- Anić-Ivičić, Ana. „Velika svjetska izložba 1851. godine“. *Rostra*, (2009.): 88.-106.
- Basariček, Stjepan. *Pedagogija I. dio: Uzgojoslovje*. (Zagreb: Hrv- pedagoškijsko-književni sbor, 1882.)
- Basariček, Stjepan. *Pedagogija II. dio: Obćeobukoslovje*. (Zagreb: Hrv- pedagoškijsko-književni sbor, 1882.)
- Basariček, Stjepan. *Pedagogija IV. dio: Povijest pedagogije*. (Zagreb: Hrv- pedagoškijsko-književni sbor, 1881.)
- Cuvaj, Antun. *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*. (Zagreb, Trošak i naklada Kr.hrv.-slav.-dalm. Zem. Vlade, Odjela za bogošt. i nastavu, 1910.), svezak 2
- Horbec, Ivana; Matasović, Maja; Švoger, Vlasta (ur.). *Od protomodernizacije do modernizacije školstva u Hrvatskoj I.: Zakonodavni okvir*. (Zagreb: Biblioteka hrvatska povjesnica, 2017.)
- Marković, Ivančica. „Razvoj pučkih škola u Slavonskoj Vojnoj krajini tijekom 18. i 19. stoljeća“. *Scrinia Slavonica*, XI, (2011.): 79.-96.
- Slivnik, Lara. „Joseph Paxton: Crystal Palace 1851-1854-1936 The impact of Architectural Competition, Prefabricated Structure ond New Type of Public Space.“ *Prostor*, 2004., 47-64.
- Škuljević, Krešimir. „Pučko školstvo slavonske Vojne krajine u sedamdesetim godinama 19. stoljeća na primjeru sibnjske općine.“ *Prilozi za povijest Broda i okolice*, III (2017.), 19.-55.

Periodika:

Napredak (1881.-1886.)

Neobjavljeni izvori:

Hrvatski državni arhiv u Slavonskom Brodu:

Kotarski ured Oriovac, fond (1881.-1886.)

Kotarski ured Garčin, fond (1872.-1881.)

Kotarski ured Garčin, fond (1881.-1886.)

SUMMARY

Public school system of the Sibinj municipality between 1881 and 1886

The paper analyses the period of the seventies and the public-school system of the Sibinj municipality. The public administration sees it only as an expenditure and an unnecessary number of literate people on the market. Starting from themselves, their teachers are trying to find new ways, based on their knowledge, in order to improve both their working conditions and the quality of study for their own students. They encourage knowledge and education, rewarding their students with books, Christmas presents and offering them scholarships. Their salaries are better, but they have more work. Given the environment in Oriovac county, the schools from the Sibinj municipality belonged to the better ones. They organize professional meetings for other teachers and they are responsible for all the teacher activities in the Oriovac branch. New schools are founded in 1884, and a new school emerges in Gornji Andrijevići. Sibinj was special and known in a wider area because of its single-sex education and an apiary.

Key words: public schools, administrative municipality of Sibinj, professional meetings, scholarships